

Bezzásahový les na Šumavě aneb jak lze též pracovat s informacemi

Karel Matějka

Nakladatelství JUDr. František Talián - "Fortuna" vydalo v letošním roce (2011) útlou brožuru Ivo Viceny "Bezzásahový les na Šumavě na příkladu Židovského lesa. Vznik, historie, budoucnost a poučení." V práci po v podstatě kvalitním rozboru historie tohoto zajímavého území však následují části, kde dochází k dezinterpretaci skutečného stavu, což si vyžaduje poněkud rozsáhlejší rozbor.

Specifika území Židovského lesa na Šumavě (oblast Medvědí hory v blízkosti bavorského Roklanu) byla determinována hospodařením v území od okamžiku jeho vykácení v letech 1846-1847, přičemž většina dřeva byla odvezena. Poté byla nejzásadnějším hospodářským zásahem v oblasti extenzivní pastva, která skončila nejpozději okolo 2. světové války. Proto mohl Klečka (1930) v území popsat rostlinná společenstva svazu Nardion, tedy chudé sekundární louky supramontánního až subalpinského stupně, místy s bohatým zastoupením keříčkové vegetace s borůvkou. Od té doby v oblasti bylo zasahováno minimálně, nikdy neproběhly rozsáhlejší pokusy o znovuzalesnění území. Současný ekosystém má charakter rozvolněného parkového lesa. Pro strukturu takto sukcesí vznikajícího lesního ekosystému je typická značná variabilita mikrostanovišť, která má souvislost s diferenciací různých mikrofytoocenóz. Z tohoto hlediska je důležité nerovnoměrné clonění půdního povrchu korunami vzrostlých stromů. K diferenciaci přispívá též druhý významný faktor, kterým je přítomnost starých zbytků rozkládajícího se dřeva (často ve formě dlouhodobě zarostlých pařezů jako zbytků po původním porostu. Rovněž zastoupení velikostních a věkových kategorií dřevin v porostu je značně různorodé (Bednařík a Matějka 2011).

Existují dvě příčiny vzniku ekosystému s nezapojeným stromovým patrem v této lokalitě. První spočívá v extremitě podmínek v okolí vrcholu (chudé kyselé kamenité půdy, ve vrcholové části značně vysychavé). I klimatické poměry jsou na lokalitě nepříznivé - v nejchladnějších místech je modelována průměrná roční teplota vzduchu v období klimatického normálu 1961-1990 3.3 °C, přičemž zde můžeme počítat s vlivem takzvaného vrcholového fenoménu, kdy se ještě zvyšuje extremita klimatických poměrů, které jsou tedy obdobné jako v blízkosti alpské hranice lesa, kde se běžně vyskytují neúplně zapojené lesní porosty.

Druhou příčinu je potřeba hledat v historii managementu na lokalitě. Současný porost vznikl sice na původní lesní půdě, kde však byl les vytěžen a dřevní hmota byla vyklizena. Dále se plocha po určitou dobu využívala k pastvě a aktuální porost vznikl převážně spontánní sukcesí na extenzivních pastvinách s *Nardus stricta* a *Vaccinium myrtillus* (KLEČKA 1930). Právě odvoz dřeva způsobil změnu charakteru ekosystému a sníženou možnost uplatnění dřevin (smrku) v rámci přirozené sukcese, kdy zde scházela vhodná mikrostanoviště pro uchycení semenáčků. Mnoho mladých stromků však bylo jistě poškozeno či zničeno při probíhající pastvě, v jejímž průběhu došlo i ke zvýšení zapojení bylinného patra a ke zvýšení jeho konkurenceschopnosti. Přesto zde vznikl porost, který je jak mechanicky stabilní (škody větrem zde prakticky nejsou zaznamenávány, ačkoliv je porost ve vrcholové části Šumavy vystavován značné mechanické zátěži opakujícím se větrem), tak zvýšeně rezistentní proti škůdcům. I když lokalita leží v centru populační gradace lýkožrouta smrkového z 90. let 20. století a další významné poškození lýkožroutem se vyskytuje v okolí i nyní, bylo poškození lýkožroutem v této lokalitě dosud minimální. Navíc vzniklý ekosystém je vysoce cenný i z hlediska ochrany přírody, protože se jedná o biotop, kde se mohou uplatnit jak všechny lesní druhy rostlin i živočichů, ale i druhy otevřených ploch a to vzhledem k prostorové diferenciaci mikrostanovišť.

Jak se s výše uvedenými skutečnostmi vyrovnává Vicenova publikace je možno dokumentovat následujícími postřehy:

Židovský les je autorem považován za modelovou oblast pro lesní sukcesí v bezzásahovém území Šumavy, je srovnáván s lesy, kde došlo vlivem lýkožrouta smrkového k rozpadu stromového patra. Takové srovnání však není možné. Na plochách s bezzásahovým režimem po kůrovcové disturbanci je ponechávána všechna dřevní hmota k zetlení, na většině ploch se zde nacházejí řídké rozptýlené dospělí jedinci smrku, kteří stále plodí. Nedošlo k poškození zmlazení smrku při těžebním zásahu, existuje zde řada vhodných mikrostanovišť k přirozené obnově. Živiny nebyly odvezeny z území spolu s dřevní hmotou. Naopak v oblasti Židovského lesa došlo k těžbě a odvozu dřeva, zmlazení mohlo být (a zřejmě i bylo) poškozeno při těžbě nebo při následující pastvě. Mnohaletá pastva změnila úplně charakter ekosystému, kde se začala vytvářet sekundární luční společenstva se strukturou podobnou subalpínským loukám známým například z Krkonoš.

Vicenova práce popisuje věkovou strukturu porostů podle lesnických map, což je zavádějící, protože struktura porostů je značně složitá (viz Bednařík a Matějka 2011). V porostu jsou, sice řídké, ale nepochybně, zastoupeni i jedinci nejmenších dimenzí, což Vicena popírá.

Bylinnou vegetaci Vicena tendenčně nazývá "úpornou buřinu". Ekologická věda takový termín vůbec nezná!

Údaje o nestabilitě porostu dřevin (smrku) v oblasti Židovského lesa jsou nesmyslné, v příkrém rozporu s pozorováním. Spontánní sukcesí vzniklý porost smrku je naopak stabilnější než okolní více zapojené porosty, v nichž dodnes většinou proběhl velkoplošný rozpad díky gradaci lýkožrouta smrkového (viz obr. 1).

Výskyt rozptýlených souší Vicena pokládá za důkaz nestability vznikajícího porostu. Neví snad, že určitá mortalita je přirozená?

Malý výškový přírůst je pokládán za důkaz neschopnosti porostu přežít v těchto extrémních podmínkách. Ten je však v supramontánním stupni (v blízkosti alpinské hranice lesa) zcela přirozený. Navíc vytěžením a odvozem dřeva byly z přirozeně chudého území odvezeny též živiny, což dále zvýšilo extremitu stanoviště.

Výroky týkající se zhoršené genetické struktury populace smrku jsou pouhým nezdůvodněným výmyslem autora. K tomu nebyl dosud získán jediný důkaz, nebyla provedena žádná genetická analýza.

Vicena uvádí nevhodný fenotyp u současných stromů, ale opak je pravdou. Smrk, který je přirozeně hustě zavětvený po celé délce kmene až k zemi, je ve zvýšené míře odolný proti napadení lýkožroutem, méně trpí teplotními extrémy, protože kmen není přímo osluněn. Snížený výškový přírůst spolu se sníženým štihlým koeficientem podporují mechanickou stabilitu stromu.

Výpočet ekonomických škod je zcela neopodstatněný, protože území je dlouhodobě vyňato z plochy, kde lze provádět jakékoli ekonomické aktivity. Území plní v současnosti všechny funkce, které od něj lze očekávat. Z hlediska ochrany přírody se jedná o ekosystémy velmi cenné, kde se vyskytuje řada vzácných a chráněných druhů.

Dál pan Vicena účelově směřuje různé výroky týkající se různých částí Šumavy s hodnocením plochy Židovského lesa, na většině míst chybí příslušné citace, navíc některé citace z textu nejsou v seznamu literatury. Seznam použité literatury ukazuje odbornou (ne)úroveň celého textu. Prakticky tam chybí jakékoli impaktované či významnější recenzované publikace. Zdá se, že autorovo názory jsou ve světle nových vědeckých poznatků o dynamice lesa (o kterých autor spíše vůbec neví, protože zřejmě nesleduje jak domácí, natož zahraniční literaturu) poplatné době před několika desetiletími.

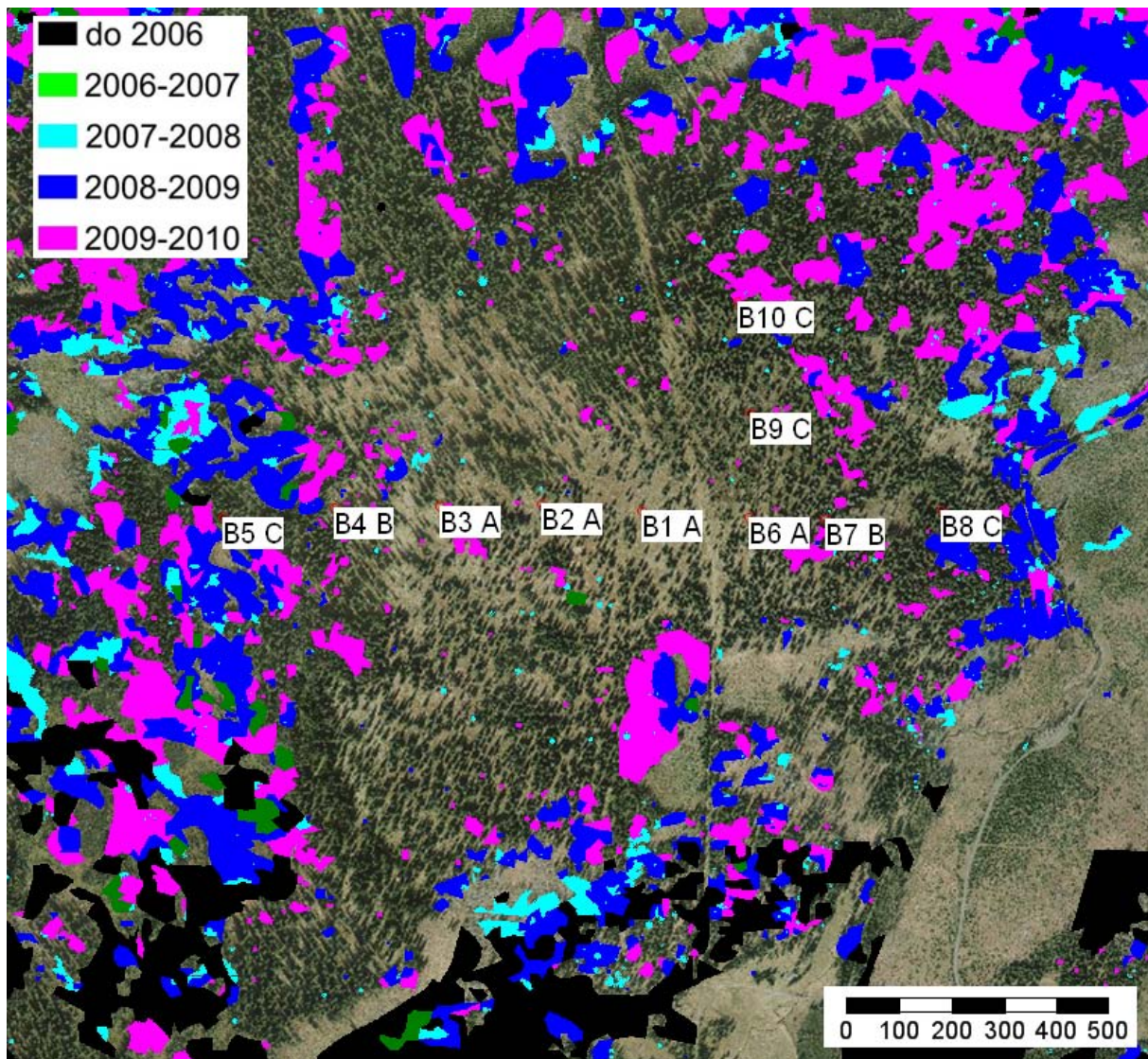
Fotografie jsou vytištěny většinou nekvalitně, jsou neostře a ani barvy neodpovídají skutečnosti, což může být i záměr. Ve skutečnosti totiž na lokalitě je pokryvnost bylinného patra vysoká až na nepatrné výjimky. Převážná většina stromů v centrální části území s rozvolněným porostem je plně vitálních a jejich stav odpovídá environmentálním podmínkám.

Na závěr se lze pouze zeptat: Jedná se o účelovou dezinterpretaci skutečnosti nebo o zásadní neznalost a ignorantství autora? První možnost je podpořena faktem, kde byla knížka vydána, i tím, jaký dovětek napsal sám nakladatel, JUDr. František Talián, jemuž dle jeho výroků nejde o nic jiného, nežli o poškození současných principů ochrany přírody, omezení vlivu Národního parku Šumava a o prosazení svých ekonomických zájmů. Možnost toho, že se autor skutečně špatně orientuje v problematice ekologie lesa by pak nastolila otázku, jestli takový člověk může vůbec vypracovávat kvalitní neustranné soudní posudky a nemělo-li by mu tedy být oprávnění pro ně odebráno.

BEDNAŘÍK J., MATĚJKA K. (2011): Ekosystémy vzniklé sekundární sukcesí *Picea abies* v oblasti Medvědí hory (Šumava). - URL: <http://www.infodatasys.cz/biodivkrsu/RokLes2009.pdf>

KLEČKA A. (1930): Studie o smilkových porostech na pastvinách šumavských. - Sborn. Čs. Akad. Zeměd., Praha, 5: 101-138.

Karel Matějka
IDS, Na Komořsku 2175/2a, 143 00 Praha 4
matejka@infodatasys.cz

Obr. 1. Šíření plochy souší v území Židovského lesa (do jara 2010) na podkladu leteckého snímku z roku 2010. Znázorněna je poloha výzkumných ploch, které byly analyzovány v rámci studie BEDNAŘÍK ET MATĚJKA (2011).